

duurzaamplus.nl

zelfstandig, onafhankelijk en ter zake

Circl circulair paviljoen op Zuidas

Door Désirée Crommelin, 08/08/2017

CIRCL, HET CIRCULAIR PAVILJOEN OP DE ZUIDAS IS EEN LEERSCHOOL OP HET GEBIED VAN DUURZAAMHEID, RECYCLING EN HERGEBRUIK VAN MATERIALEN voor opdrachtgever ABN AMRO en haar leveranciers. “Een circulair bouwproces vraagt van alle betrokkenen het nodige omdenken” weet Merijn van den Bergh, directeur van Circl uit ervaring. “Daarom zijn wij als opdrachtgever partnerschappen aangegaan met onze leveranciers.” In gezelschap van een architect krijgt Duurzaamplus een rondleiding door Circl.

Vergroening Zuidas

Circl is het resultaat van een opmerkelijke exercitie. Het begon allemaal drie jaar geleden met de plannen van de gemeente Amsterdam om een fietsenparkeerkelder bij station Amsterdam Zuid te graven. Na de voltooiing ervan wil de gemeente de bovengrondse openbare ruimte tussen de kantoorkolossen, waar het dagelijks een komen en gaan is mensen op weg naar hun werk of naar huis, herinrichten tot een park. ABN AMRO, een van de ‘bewoners’ en gebruiker van deze openbare ruimte

greep deze gelegenheid aan om haar hoofdkantoor uit te breiden. In de afgelopen jaren werden door reorganisaties, kostenbesparingsoperaties en ontslagen veel ABN AMRO-kantoren in Amsterdam e.o. gesloten uit oogpunt van efficiënt en duurzaam gebruik van vierkante meters. De daarmee verloren werkplekken verhuisden naar het hoofdkantoor. Door die concentratie van werkzaamheden op de Zuidas groeide het aantal medewerkers van de bank van 3.200 naar 6.000 en ontstond hier een chronisch tekort aan vergaderruimte.

De Architecten Cie.

Aanvankelijk ontwierp Pi de Bruijn van de Architecten Cie, architect van het hoofdkantoor een vergadercentrum geheel in stijl van het bestaande complex. Het ontwerp werd goedgekeurd door de Raad van Bestuur en het budget gealloceerd. De eerste werkzaamheden, het graven van de kelder waren al in volle gang, toen het bouwprojectteam toch de gewetensvraag stelde: Is dit de toegevoegde waarde die ABN AMRO de samenleving wil bieden? Zeker op het moment dat de bank zelf bezig is een strategie op het gebied van duurzaamheid te ontwikkelen en in te voeren! Past dit corporate ontwerp met een marmeren pui en spiegellende ramen in die duurzame boodschap? Het team ging terug naar de Raad van Bestuur om deze dilemma voor te leggen en te overtuigen deze principiële en strategische boodschap ook zichtbaar in de nieuwbouw uit te dragen. En zo geschiedde: het roer ging om en het groene licht werd gegeven voor het bouwen van een duurzaam pand. Dus terug naar de tekentafel!

“Als je echt duurzaam wilt zijn, moet niet bouwen!”

Circl Circulair Paviljoen

“Met het nieuwe ontwerp van Architecten Cie, bijgestaan door de TU-Delft gaan we zelfs een stap verder. We betreden samen met onze architect en leveranciers onbekend terrein van circulair bouwen, waarbij je zo ontwerpt en bouwt dat bij een eventuele sloop van het paviljoen weer nieuwe bouwmaterialen kunnen worden ‘geoogst’. Dat wil zeggen dat in de toekomst onderdelen en materialen in andere toepassingen hergebruikt worden hier of elders. Naast deze bouwtechnische innovatie experimenteren we met duurzame innovatie als gelijkstroom, materiaal- en gebouwspaspoorten en nieuwe contractvormen” legt Merijn van den Bergh, directeur van Circl ter inleiding bij de rondleiding uit. “Het vergt over en weer veel overtuigingskracht, want bouwen is vervuilend. Kijk naar de afvalstromen, het grondstofmisbruik, watergebruik of de CO₂-uitstoot van bouwmachines.” Steeds zal hij tijdens de rondleiding benadrukken, dat ABN AMRO Circl circulair wil bouwen en het paviljoen straks duurzaam zal exploiteren. Ruitelijk erkent hij dat het bouwteam tijdens het bouwproces voortdurend tegen problemen én mogelijkheden aanloopt. “Soms kan je ze met hergebruik van materialen duurzaam oplossen, soms zijn die oplossingen jammer genoeg nog niet voorhanden. Tot op directieniveau bespreken we die dilemma’s en onze oplossingen.”

Oogstmateriaal

Scheidingswanden in de kelder tussen de diverse ruimten zijn van raamkozijnen afkomstig uit een afgebroken Philips-pand in Hilversum. “Die heeft onze partner, het oogstbedrijf New Horizon op de kop getikt. Dit bedrijf ziet slopen als het oogsten van nieuw bouw materiaal.” Om die herkomst zichtbaar te bewaren, worden de kozijnen met de ramen gelaten zoals ze zijn. Ze worden alleen grondig schoongemaakt en gezeemd. Dat is wel even wat anders dan een marmeren pui en spiegellende ruiten zoals we het gangbare interieur van een bank kennen. Een gedurfde stap en nog goedgekeurd door de Raad van Bestuur!

Right to copy

Dit duurzaam meedenken van betrokken partijen illustreert de directeur van Circl met het innovatieve contract van liftleverancier Mitsubishi. In het ontwerp van de architect staan naast het centrale trappenhuis, twee liftschachten ingetekend. “Mitsubishi overtuigde ons dat we maar één lift nodig hadden. Die is ruim voldoende voor het aantal beoogde gebruikers – max. 1000 personen – van het circulair paviljoen. Daarnaast blijft Mitsubishi eigenaar van de lift en zo van de onderdelen en materialen ervan en stelt de liftleverancier ‘betaling per liftbeweging’ voor. Wij betalen dus alleen voor het daadwerkelijke gebruik van de lift.” Met de leverancier van de audiovisuele apparatuur in de vergaderruimten Avex is een soortgelijk contract van *pay per use* overeengekomen. “Het zijn experimenten, waarin betrokkenen – leveranciers en de bank – gezamenlijk willen uitvinden, hoe deze contracten in ieders kostenplaatje passen.”

“Dat is zo leuk aan die bouwproces”, vertelt Van den Bergh. “Elke dag vinden we weer iets uit of gaat er iets mis. Het is een ware circulaire virus, waar steeds meer mensen mee geïnfecteerd worden en dat is soms wat lastig voor een doelgerichte projectleider zoals ik”, bekennt hij lachend. Het circulair paviljoen Circl, dat 5 september officieel open gaat, ziet hij als hét symbool van circulair en duurzaam denken binnen de ABN AMRO. “Een ontmoetingsplek waar wij laten zien wat er op dat gebied mogelijk is. Hier geldt géén *copyright*, maar *right to copy*.” De opgedane kennis willen de bank en zijn partners delen met anderen. Van den Bergh ziet dat er in Nederland steeds meer bedrijven zijn, die vanuit dezelfde overtuiging ieder op hun eigen manier maatschappelijke vraagstukken zoals het terugdringen van grondstoffengebruik of CO₂-uitstoot, ter hand nemen. “Samen willen wij bijdragen aan een betere wereld. Het is nog een lange weg te gaan. Maar ABN AMRO blijft in ieder geval met Circl daaraan haar bijdrage leveren.”

Vanaf de opening zijn er in Circl rondleidingen, workshops en andere bijeenkomsten op het gebied van duurzaamheid en circulaire economie. “De programmering wordt onder de naam Circl, samen met onze partner Pakhuis de Zwijger georganiseerd.” Circl heeft ook plannen om het afval van zijn horeca te laten vergisten om energie op te wekken en om fosfaat en andere nutriënten uit het afvalwater van keukens en toiletten te filteren. Dit grijze water gaat het circulair paviljoen zelf hergebruiken. “De toiletten gebruiken nu al grijs water, terwijl aan de wasbak er kraanwater is om je handen te wassen.”

“Dromen. Durven. Doen en Delen”

Groene wand

Op weg naar de kelder waar het interview zal plaatsvinden, lopen we over de bouwplaats van het circulair paviljoen. Een hijskraan is druk bezig aarde te storten voor de nieuwe ABN AMRO-tuin. Waar kortgeleden nog een rotonde was en taxi's en busjes af- en aanreden, komt nu de tuin. Deze wordt enerzijds omsloten door de spiegelende wanden van het hoofdkantoorcomplex, anderzijds door de groene wandtuin van het Circl. De directeur laat ons trots zien dat iedere plant in deze wandtuin een eigen watertoevoer heeft. "Ieder plant heeft als het ware een eigen IP-adres. Helaas kan er alleen kraanwater gebruikt worden. De techniek van de irrigatie is zo verfijnd, dat die met grijs water snel verstopt." Verderop, op de daktuin wijst Van den Bergh op een aantal bomen, die bij het ABN AMRO-kantoor aan de Foppingadreef stonden. "Ze zijn daar uitgegraven en hebben twee jaar bij de hovenier een goed onderkomen gehad totdat ze hier vorige week in de daktuin van Circl zijn geplant."

"Een gedurfde stap en nog goedgekeurd door de Raad van Bestuur!"

Bedrijfskleding en spijkerbroeken

De kelder van Circl, het deel van dit circulaire visitekaartje van ABN AMRO dat zo goed als af is, draait sinds enkele dagen proef met vergaderingen en rondleidingen. De vergaderruimte waar we zitten heeft een licht denim gekleurd akoestisch plafond van ruim 16.000 vervezelde spijkerbroeken. In een van de wanden is oude bedrijfskleding van de bank verwerkt. 25.000 stuks oude bedrijfskleding van ABN AMRO-facilitaire dienst verzameld in de afgelopen tweeënhalve jaar zijn tot fijne vezels verwerkt en als stuc aangebracht op de muur. Inderdaad ziet je in de wand nog her en der diverse kledingmerkjes. De achterliggende drager van deze stuc op het cement van de kelderbak is een dunne onderlaag van hergebruikte PET-flessen. "Voor de stukadoors was deze vorm van stuc nieuw. Het kostte hen enige tijd de juiste verhouding materiaal, lijm en water te vinden. Doordat de vezels veel water opnemen was het aanbrengen ervan fysiek een veel zwaardere klus dan dat van het gangbare pleisterwerk. Deze wand is dus door en door circulair! Zowel het stuc als de PET-voorwand kunnen worden gedemonteerd en de materialen zijn dan in hergebruik weer toe te passen."

Opgeladen laptop

Het circulair paviljoen is een energieneutraal pand. Er staat geen cv-ketel. Warmte of koeling gebeurt door grondwater en een Fasolar-wand die zonlicht concentreert op vacuümbuizen waarin een vloeistof wordt verwarmd, zorgt voor warm water in de keuken. Circl doet bijvoorbeeld ook een beroep op de bezoekers van vergaderingen, workshops en andere evenementen om met opgeladen laptop binnen te stappen. "Alle beetjes helpen."

Circl 24/7 toegankelijk

Een Japanse theetuin of een toproefbar als borreltuin bij een bank, daar kijk je niet meer direct van op. Maar een bank als buurthuis? Toch is dat wat ABN AMRO beoogt. Het circulair paviljoen is straks 24/7 openbaar toegankelijk. "Het zal voor iedereen wennen zijn. Zeker voor de bankmedewerkers die nu buiten de schil van

security-poortjes gaan werken.” Tijdens een vergadering zien zij gewone burgers door het circulaire paviljoen lopen op weg naar een workshop, kunstexpositie, winkel, klaverjasclub, café of dakterras.

Rondom de bouw en het gebruik van Circl zijn uitgebreide gesprekken geweest met de bureaus van de omliggende kantoorgebouwen en met bewoners in de buurt, waar de komende jaren nog eens 7000 nieuwe woningen worden gebouwd. “Tot en met de scholen hebben we bezocht en daar aan kinderen en ouders gevraagd: waarom zou jij naar Circl komen? En wat wil je er dan doen? Hoog op hun verlanglijstje staat informatie over afval, hergebruik en duurzaamheid en lessen en workshops hierover. En even voor de duidelijkheid: Er komt geen kinderboerderij! Wel komen er insectenhotels, waar onze eigen imker regelmatig over zal komen vertellen.” Het pand wordt voor alle gebruikers ingericht met afgedankte ABN AMRO kantoormeubilair, waaronder antieke stukken uit de Bazel-tijd én meubilair met een prijskaartje van onze partner Mass Modern Design uit Roosendaal. Je mag erop zitten, eraan eten en het kopen. “De horeca in het circulair paviljoen serveert natuurlijk duurzame producten en er komen winkels in gerecyclede producten van onze partners.” Op de vraag wat de plaatselijke horeca van deze plannen vindt, moet de directeur toegeven dat niet iedereen staat te juichen. “Maar velen van hen verwachten juist dat de openingstijden 24/7 van Circl en het nieuwe park meer reuring brengt in de buurt en zeker in het weekend zal verlevendigen. Daarvan plukken ook de lokale ondernemers de vruchten plukken.”

Groen bankieren

Groen bankieren is meer dan een groen, duurzaam en circulair paviljoen voor de bank neer te zetten. In hoeverre is dit hergebruik van materialen ingegeven door kostenbesparing? Iedereen zeker bankiers, weten dat de prijzen van grondstoffen op de wereldmarkt fors stijgen ten gevolge van schaarste en de toenemende vraag uit opkomende economieën. Al het enthousiasme ten spijt van Circl, dat op haar site in grootse woorden spreekt van “*We have a dream*”, heerst er in de samenleving dus buiten de financiële sector, de nodige scepsis over de rol van banken in verduurzaming van de economie. Ook wat betreft dé bank: Het enige wat groen is aan ABN AMRO is het logo, wordt nog te vaak schamper opgemerkt. Een bank die ondanks of dankzij het feit dat zij nog steeds deels in handen is van de Nederlandse Staat, meedoet of moet doen – aan grote projecten van hernieuwbare energie zoals het windpark Gemini. Bij groen bankieren denkt de Nederlandse consument toch in de eerste plaats aan banken als Triodos en ASN, niet aan een bank als ABN AMRO. De directeur van Circl herkent zich niet in de scepsis. Hij noemt die overwegingen een verkeerd uitgangspunt. “Ons circulair paviljoen Circl is geen *greenwashing*. Wat we hier doen is kort samengevat: “Dromen. Durven. Doen en Delen”. We leren van het circulaire bouwproces en willen die ervaring delen! Die kennis gaan we als bank gebruiken bij het adviseren van onze zakelijke en particuliere klanten. Circl is duurzaamheid in de breedste zin van het woord: sociaal en lokaal door ons circulair paviljoen publiekelijk toegankelijk te maken en door het delen van kennis over toepassing van techniek en materialen. In financieel en bouwtechnisch opzicht laten we zien hoe zuinig je bijvoorbeeld kunt zijn met energie, hergebruik van water en

andere materialen in plaats van alles maar weg te gooien of weg te spoelen. Zo hopen we als ABN AMRO velen te inspireren om hun bijdrage te leveren in het verduurzamen van de samenleving.”

[Circl](#)

Désirée Crommelin
© duurzaamplus.nl

illustraties ©ABN AMRO